

Gerlöv-Knudsen, Grete Jalk, Flemming Kilander samt redaktøren Svend Erik Møller.

Lars Dybdahl

Finn Aaserud: *Redirecting Science. Niels Bohr, philanthropy, and the rise of nuclear physics*. (Cambridge University Press, 1990). 356 s., 35 £.

Denne bog bygger på omhyggelige arkivstudier i Carlsbergfondets arkiv og Niels Bohr-arkivet i København (som Aaserud i mellemtiden er blevet leder af), Rockefeller Archive Center samt Niels Bohr Library i New York; desuden samtaler med nogle nøglepersoner fra 1920'ernes udvikling af kvantemekanikken. Grundlaget er en tidligere Ph.D.-afhandling fra Johns Hopkins University. Synsvinklen er anderledes end ved så mange Niels Bohr-afhandlinger; mere »historisk« så at sige. Aaserud forfølger også det forskningspolitiske spor, idet han undersøger finansieringen gennem fonde samt disses forskningspolitik. F.eks. ønskede Rockefellerfondets International Education Board indtil midten af 1930'erne at støtte fremragende »elitære« forskere inden for grundforskningen – hvor Niels Bohr var et oplagt emne. Den udenlandske støtte blev da løftestang for den danske. Senere ønskede Rockefellerfondet – med et sideblik til de praktiske anvendelser – at fremme den biologiske forskning og især forskning i dennes sammenhæng med elementarpartikelfysikken. Niels Bohr var interesseret i den biologiske synsvinkel og i et samarbejde med August Krogh, men i spørgsmålet om højspændingsapparaturløsning til sit institut var det måske mere spørgsmålet om at vride argumenterne, så Bohr kunne få sin maskine til sine fysiske eksperimenter, og det var vist også på dette felt, de store resulta-

ter kom. Her får man måske et skævt sidelys på princippet om magtfulde fonde, som bedre end forskerne er i stand til at hitte på forskningsprojekter? Bogen belyser også de andre sider af Bohrs virke: Den interne videnskabshistoriske side af fysikkens udvikling og Bohrs indsats for tyske flygtninge og meget andet. Fremstillingen er udmærket, men disse veje er naturligvis be-trådt før.

Søren Balle

Henrik Bredmose Simonsen: *Kampen om danskheden. Tro og nationalitet i de danske kirkesamfund i Amerika*. (Aarhus Universitetsforlag, 1990). 256 s., 198 kr.

I »Kampen om danskheden« giver Henrik Bredmose Simonsen en grundig gennemgang af de danske kirkesamfunds udvikling i Amerika fra 1860'erne og frem til i dag, dog med hovedvægten på tiden fra 1880'erne til 1910.

Han følger dels kirkesamfundenes udvikling fra den første start til deres opløsning i begyndelsen af 1960'erne, dels udviklingen i deres holdning til nationalitetsspørgsmålet, deres aktive indsats i dannelsen af danske kolonier og udviklingen inden for disse.

Det er Simonsens fortjeneste, at han på den ene side klart viser betydningen af udsigten til et religiøst og kulturelt dansk fællesskab for tilflytningen til de nye kolonier, og på den anden side udtrykkeligt gør opmærksom på, hvor afgørende de forskelligartede lokale forhold var for koloniernes udvikling, også når det gjaldt de religiøse, kulturelle og nationale forhold.

De grundtvigsk og indre missionsk prægede menigheders forskellige holdning til den nationale identitet og den betydning, det fik for medlemmernes

integrationen i det amerikanske samfund har tidligere været behandlet gennem lokalstudier.

Simonsens gør i sin undersøgelse ikke blot omhyggeligt rede for baggrunden for og udviklingen i kirkesamfundenes forskellige officielle holdninger til nationalitetsspørgsmålet, men viser også, hvordan disse holdninger blev udformet i et samspil med de lokale menigheder. Interessant er ikke mindst Simonsens gennemgang af de vanskeligheder, man inden for den grundtvigisk inspirerede Dansk Kirke havde med at give det grundtvigske folkeligheds be-

greb et relevant indhold for de danske indvandrere.

Fremstillingen skæmmes i nogen grad af lidt for mange gentagelser og kunne med fordel have været kortet kraftigt ned. Det ville desuden have gjort bogen mere læsevenlig, om forlaget havde anvendt knap så sammenpresset en typografi. Det skal imidlertid ikke aflede opmærksomheden fra, at der her foreligger en undersøgelse, der fremlægger en række nye og væsentlige resultater inden for dansk udvandrers historie.

Inge Bundsgaard

SLESVIG OG HOLSTEN

H. V. Gregersen: *»Det skæve Sønderjylland« – HVORFOR? Om senmiddelalderens ødelæggelse vest for ishavsranden og fremgangen i egne mod øst.* (Studier udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, 1990). 114 s.

For at imødekomme eventuel kritik citerer den myreflittige forsker, dr. H. V. Gregersen, i sit forord et par linier fra 1597 af den kendte forfatter, præst og kongetjener Niels Heldvad: »Phfu, drulle dy, packe dy, Spötter Oge, up dy gehöret Hellisch Für und Loge! – fy, skam dig, pak dig, spotterøje, du kan vente dig helvedes ild og lue!« Forfatteren håber så på, at denne trussel vil gøre sin virkning og hvad skal en anmelder så skrive? Jo, at den er helt unødvendig, kun en spøg. Vi har her en særdeles gedigen tværvidenskabelig syntese, hvor vi får en udmærket forklaring af nutidens skæve befolknings- og erhvervsmæssige opdeling af Sønderjylland. Alle kender vi kontrasten mellem øst og vest: landet på begge sider af den

nord-sydgående ældgamle færdselsvej, Sachservejen. H. V. Gregersen, der i de sidste årtier har udviklet sig til den sønderjydske middelalderforsknings grand old man, samler i sin sikre hånd de mange tværvidenskabelige tråde, som her væves sammen til en tolkning af senmiddelalderens store forandringer i landskabets sociale struktur og økonomiske betingelser. Indtil Valdemarerne lå tyngdepunktet længere mod vest, derefter indtræder en afgørende tyngdepunktsforskydning i østlig retning. Denne udvikling må skyldes et klimaskifte i tiden 1250-1450 og skellet i landskabet markeres af den Baltiske Ishavslinie. Den seneste tids intense forskning indenfor ødegårdsprojektet samt studier af jordbundsforhold, plantevækst, stednavne, bøgeskovens og lynghedens udbredelse og pollenanalyse, her foretaget af Bent Aaby, kombineres med en undersøgelse af bebyggelsesforhold, med bl.a. nedlæggelse og udvidelse af kirkerne, og af det yderst spinkle skriftlige kildemateriale. Alt dette samles til et nyt helhedsbillede,